1906 çулхи январён 21-мёшёнче тухма тытăннă
1918 çулхи февраль уйăхёнчен тёрлё ятпа тухнă
1991 çулхи августăн 30-мёшёнче "ХЫПАР" ятпа тепёр хут тухма пуçланă

ХЫПАР

"ХЫПАР" никёслевçи Н.В.Никольский (1878–1961)

249/26655/ № Ытларикун, 2014, декабрь/раштав, 30 Хакё ирёклё www.hypar.ru

«Кăвак çулăм» хăтлăх кӳтёр 2

Мунча хыççăн канлён çывăракан лашасем 3

Икё орден кавалерё 4

ПРАВИТЕЛЬСТВĂРА

Уявсем кичем пулмёç

Ёнер ЧР Министрсен Кабинечён Председателё Иван Моторин правительство членёсемпе, федерацин тата муниципалитет влаç органёсен ертӳçисемпе канашлу ирттернё.

ЧР Министрсен Кабинечён Председателён çумё – строительство, архитектура тата çурт-йёрпе коммуналлă хуçалăх министрё **Олег Марков** социаллă ушкăнри граждансене çурт-йёрпе тивёçтерни çинчен каласа кăтартнă.

Çул çинчи аварисемпе çыхăннă лару-тăрупа тата çул-йёр хăрушсăрлăхёпе тивёçтерес тёлёшпе пурнăçланă ёçхёлпе транспорт тата çул-йёр хуçалăхён министрё **Владимир Филиппов** паллаштарнă. Министр каланă тăрăх – кăçал çул урлă каçмалли вырăнсене ГОСТ ыйтнипе шайлаштарас, çул çинчи йёрсене çёнетес тата флуоресцентлă çатăрка сыпăçтарнă «Çынсем каçмалли вырăн» паллăна вырнаçтарас /улăштарас/ тёлёшпе тухăçлă ёçленё. Çул-йёр хăрушсăрлăхне пропагандăлас тёллевпе ачасемпе тата ашшё-амăшёпе 1400 профилактика мероприятийё ирттернё.

Канашлура çавăн пекех Çёнё çул тата Раштав уявёсене йёркелессипе, мероприятисен вăхăтёнче пушар хăрушсăрлăхёпе тивёçтерессипе çыхăннă ыйтусене пăхса тухнă.

Вёренӳ министрё **Владимир Иванов** каланă тăрăх – республикăри 193 пин ача муниципалитетсенче иртекен уяв мероприятийёсене хутшăнё. Хёллехи каникул вăхăтёнче районсемпе хуласенче физкультурăпа спорт комплексёсем, спортзалсем, хушма вёрентӳ учрежденийёсем, библиотекăсемпе музейсем, катоксемпе стадионсем ёçлёç, ачасен йёлтёрпе, çунашкапа ярăнма майсем çителёклех пулёç. Хальхи вăхăт тёлне республикăра 115 каток, 67 йёлтёр трасси хатёрленё, 26 ФСК ёçлет.

Культура министрё **Вадим Ефимов** пёлтернё тăрăх – 2014 çулхи декабрён 18-мёшёнчен пуçласа 2015 çулхи январён 13-мёшёччен культура учрежденийёсенче 1800 уяв мероприятийё ирттерме палăртнă. Вёсенче 400 пин çын ытла хутшăнасса кётеççё.

ГКЧС председателё **Вениамин Петров** Çёнё çул мероприятийёсем иртекен вырăнсенче планпа пăхман 920 надзор мероприятийё йёркеленине пёлтернё. Пиротехника изделийёсене сутакан тата упракан 29 вырăна тата 1 производство объектне шута илнё. В.Петров пёлтернё тăрăх – комитет ёçченёсем пиротехника продукцине сутнă тата упранă чухне пушар хăрушсăрлăхён правилисене пăхăнмалли çинчен асăрхатарсах тăраççё, суту-илӳ инспекцийёсемпе шалти ёçсен органёсен ёçченёсем пёрлехи рейдсем ирттереççё тата ытти хăрушсăрлăх мероприятийёсене йёркелеççё.

■ **И.СЕРГЕЕВА**

Хастар çын ырă ятпа хисепсёр юлмастех

Декабрь уйăхён 26-мёшёнче Чăваш Ен Пуçлăхё Михаил Игнатьев республикăри чи лайăх 46 ёçчене Раççей Федерацийён тата Чăваш Республикин патшалăх наградисене парса чысланă. Çав йышра – культура, наукăпа искусство деятелёсем, ялхуçалăхпа промышленноç ёçченёсем, врачсемпе учительсем, нумай ачаллă çемье.

Зала пухăннисене пурне те кам хăш должноçра пулнине тата мёнле профессипе ёçленине пăхмасăр хăйён ёçне чунпа парăнни тата пысăк яваплăх, тăван тăрăха юратни пёрлештерсе тăнине палăртнă республика Пуçлăхё.

"Савăнăç парнелекен ёç вăл питё лайăх, çакă – чăн-чăн телей. Пысăк чун-чёреллё çынсем çеç юратнă Чăваш Ен тата Раççей ырлăхёшён ырми-канми ёçлеме пултараççё. "Ӳркенмен ăста пулнă", – тенё мён авалтан. Çын хăйён пётём вăйне юратнă ёçне парать пулсассăн вăл ят-сума та, наградăсене те тивёçет. Сирён пёлёвёр, ăсталăхăр, ăс-тăнăр, пултарулăхăр – тăван Чăваш Еншён тата Аслă Раççейёмёршён. Эсир кирлё самантра вырăнлă йышăнусем тума пултарни, сирён çитёнёвёрсемпе ăнăçăвăрсем иртсе пыракан 2014 çул пётёмлетёвёсенче – вёсем пёлтёрхинчен лайăхрах – палăраççё. Çамрăксене воспитани сире тёслёх вырăнне хурса памалла. Республика ырлăх-тивлетлёхё ырминканми ёçе кура йёркеленнине яланах асра тытмалла. Тавах сире республикăшăн, çёршывшăн вăй хунăшăн", – тенё республика Пуçлăхё пурне те ăнăçу суннă май.

"Экра" НПП ОООн техника маркетингён департаменчён ертӳçин заместителё – наукăн ертсе пыракан сотрудникё **Маркс Альтшуллер,** "Чăваш Республикин тава тивёçлё изобретателё" хисеплё ята тивёçнёскер, Чăваш Ен Пуçлăхне **Михаил Игнатьева** хăйён наукăпа техникăри ёç-хёлне пысăка хурса хакланăшăн тав тунă. "Ку вăл импорта улăштаракан япаласем çеç мар, тёнче шайёнче çёнё хатёрсем тума пуçлани. Çак ёçсем пирён республикăн ырă ятне тата ытларах çёклёç", – палăртнă пысăк вольтлă хатёрсем шухăшласа кăларакан изобретатель.

Шупашкарти уйрăм предметсене тарăннăн вёрентекен 49-мёш шкул учителё **Людмила Никифорова** хăйне панă "Чăваш Республикин тава тивёçлё учителё" хисеплё ят педагогика ăсталăхне татах ӳстерме хистенине пёлтернё.

И.Я.Яковлев ячёллё Чăваш патшалăх педагогика университечён музыка инструменчёсен кафедрин доценчё, "Раççей Федерацийён культурăн тава тивёçлё ёçченё" хисеплё ята тивёçнё **Юрий Кудаков** композитор хăйён ёçтешёсене пултарулăхри тата наука-педагогикăри хастарлăхшăн, çамрăк ăрăва музыка-эстетика воспитанийё парас ёçе сумлă тӳпе хывнăшăн тав тунă.

■ **И.НИКОЛАЕВА**

КУН ХЫÇÇĂН КУН

☎ 56-04-26, 28-82-91

Чи кётнё, чи хаваслă уяв

Декабрён 28-мёшёнче Чулхула Кремлён концерт залёнче РФ Президенчён федерацин Атăлçи округёнчи полномочиллё представителё Михаил Бабич тимлесе тата пулăшса пынипе иртекен Округăн Çёнё çул Елки пулнă.

Йăлана кёнё çак уява Чăваш, Тутар, Мари, Пушкăрт, Мордва тата Удмурт республикисенчен 1000 яхăн ача хутшăннă. Вёсенчен ытларахăшё – ача çурчёсемпе интернат шкулсен воспитанникёсем, хăйсен тивёçёсене пурнăçланă чухне пуç хунă çар çыннисен, йёрке хуралçисен, нумай ачаллă çемьесенчи арçын ачасемпе хёрачасем, кадетсем, округра йёркелекен тёрлё проекта хастар хутшăнакансем.

Капăр чăрăш патёнчи праçник Чулхулари аслă шкулсенче вёренекен волонтерсем ертсе пынипе пурте пёрле юрласа, ташласа çаврăннипе пуçланнă. Унтан пухăннисене Хёл Мучи саламланă.

РФ Президенчён федерацин Атăлçи округён полпред заместителё Юрий Золотарев асăннă елкăна «Вернуть детство» проект конкурсне хутшăнса пултарулăхне кăтартнă, ачасен оборонăпа спортăн «Гвардеец» лагерёнче палăрнисене чённи çинчен калать. «Çёнё çул – эпир пурте ырă тёлёнтермёшсем кётекен уяв. Шăпах çавнашкал праçник парнелерёмёр эпир хамăр округри ачасене», – палăртать вăл. «Маншăн елка – чи кётнё, чи хаваслă уяв. Ача çуртёнчи туссемпе эпир ăна кăçал та питё чăтăмсăррăн кётрёмёр»,– тет Чăваш Енре пурăнакан Женя Землянова. Çёнё çул уявё хыççăн ачасене тепёр парне кётнё – вёсем Чулхулари планетарие çитсе курнă.

Р.ИВАНОВА.

Татьяна Семенова – çёршыв чемпионачён призерё

Чăваш Ен спортсменки Татьяна Семенова – Раççейри çамрăк биатлонçăсен йышёнче чи пултаруллисенчен пёри. Çак кунсенче вăл пире тепёр çёнтерӳпе савăнтарчё – Раççей чемпионатёнче «бронза» çёнсе илчё.

Ăмăрту Удмуртин тёп хулинче – Ижевскра – иртнё. Пирён ентеш 15 километрлă дистанцире хăйён халёчченхи чи лайăх кăтартăвне çёнетме пултарнă, лайăх очко пухнă, анчах вăл Раççейён пёрлештернё командин тёп йышне кёмешкён çителёксёр. Çавăнпа январьте Пётём тёнчери биатлон федерацийён кубокёнче вăй виçё Шупашкарти политехника институчён студентки. Ăмăрту пётёмлетёвё тăрăх вăл тёнче кубокён 6-7-мёш тапхăрёсене хутшăнё. Чăваш Ен спортсменкине хёллехи сезона ăнăçлă пуçланă ятпа республика Пуçлăхё Михаил Игнатьев саламланă, тата та лайăх çитёнӳсем тума суннă.

Çёнё Лапсар поселокёнче çуралса ӳснёскер спортри малтанхи утăмёсене А.Тихонов ячёллё спорт шкулёнче вёреннё чухне тунă. Хальхи вăхăтра вăл Олимп резервёсен ятарлă 2-мёш спорт шкулёнче Анатолий Акимов тренер патёнче ăсталăха туптать. Спортсменка çёршыв шайёнчи чи пысăк наградине 2009 çултах çёнсе илнё: çамрăксен çуллахи биатлон енёпе иртнё чемпионатёнче пьедесталăн пёрремёш картлашки çине хăпарнă. Паян унăн пухмачёнче – тёрлё ăмăртура çёнсе илнё вуншар медаль. Европа, тёнче турнирёсене те пёрре мар хутшăннă вăл. Иртнё çул вара пикешён уйрăмах ăнăçлă çулталăк пулнă: Италире иртнё Пётём тёнчери Хёллехи Универсиадăра ылтăн тата бронза медальсене тивёçнё. Кăçалхи сезона та лайăх кăтартусемпе пуçларё. Пермь крайёнчи Чайковский хулинче иртнё Раççей кубокёнче спринтерсен тупăшăвёнче виççёмёш вырăн йышăнчё, Тюмень хулинче йёркеленё «Çёпёр мерченёсем» турнирта та виççёмёш пулчё.

А.МИХАЙЛОВ

2015 çула ... Емеля кăмакипе

Иртнё шăматкун Шупашкарта пурăнакансем Хёл Мучи, Юр пике, упа, лаша, сурăх, качака тата юмахсенчи ытти сăнар тумёсене тăхăнса савăнăçлă юрă-кёвёпе хулан тёп урамёпе утса тухнă. Сывхарса килекен Çёнё çула халаллăнă уява 15 пин ытла çын хутшăннă.

2014 çул Лаша çулталăкё пулнине палăртса колонна умёнче транспорт хатёрёсем (лаша та транспорт!) пынă: çăмăл машинăсем, велосипедсем, газельсем... Хуçисем «тимёр лашисене» Çёнё çул майлă капăрлатнă: Емельăн кăмаки «тётём кăларнă», Хёл Мучи «ташласа пынă», юр пёрчи «ирёлнё», йытă «хамлатнă»... Кунсăр пуçне Юр пике пурне те чăн-чăн каретăпа ярăнма чённё. Хёрлё лапамра уяв халăхне хула пуçлăхё Леонид Черкесов саламланă. «Здравствуй, песня» вокалпа инструмент ансамблё хёпёртӳллё юрă-кёвё парнеленё.

А.ГРОМОВА.

Паян уяр çанталăк пулать. Çил сурçёр-хёвеланăçёнчен 3 метр хăвăртлăхпа вёрет. Сывлăш температури **кăнтăрла 16, çёрле 19 градус сивё.** Атмосфера пусăмё 751 мм, сывлăшри нӳрёк 86 процент.

Кун тăршшё 7 сехет те 05 минут.

Ыран уяр çанталăк пулать. Çил хёвеланăçёнчен 4 метр хăвăртлăхпа вёрет. Сывлăш температури **кăнтăрла 20, çёрле 21 градус сивё.** Атмосфера пусăмё 755 мм, сывлăшри нӳрёк 80 процент.

Кун тăршшё 7 сехет те 07 минут.

ЁÇ

Япони компанийё йыхравлать

Чăваш Ен Халăха ёçпе тивёçтерекен патшалăх служби Японин «Фуджикура Аутомотив» компанийё Шупашкарта йёркелекен çёнё производство валли кадрсем суйласа илмешкён пулăшма хатёр.

2014 çулхи декабрь уйăхён 12-мёшёнче Чăваш Ен Пуçлăхё **Михаил Игнатьев** тата Японин Fujikura Automotive Europe компанийён «Фуджикура Аутомотив» РУС Чебоксары» ООО учредителё **Ичиро Камада** господин Чăваш Республикин Министрсен Кабинечё тата «Фуджикура Аутомотив» РУС Чебоксары» ООО «Чăваш Республикин Шупашкар хулинче автомобильсем валли кабель производстви вырнаçтарасси» проекта пурнăçласси çинчен килёшёве алă пуснă.

Япони компанийё хăйён производствине вырнаçтарас умён Раççейён тёрлё регионне виçё çул тёпченё. «Эпир Раççейён чылай облаçёнче пултăмăр. Чăваш Ене суйласа илни республика правительстви пулăшнипе çыхăннă. Производство валли юрăхлă вырăн тупасси пирёншён пёлтерёшлё. Çавăнпа тёрлё меле тёпчерёмёр те Чăваш Енри йёркелёх тата хатёрленӳ лайăххине палăртрăмăр. Çак аргументсем инвестиции республикăра вырнаçтарма йышăну тума хистерёç те ёнтё. Вырăнти халăха ёçпе тивёçтермешкён, хамăр бизнеса аталантармашкăн тата тёнче шайёнче продукцие конкуренцире çёнтермелле тумашкăн кунта эпир тёплён тишкерсе тата нумай вăхăтлăха килтёмёр тесе шухăшлатпăр», – палăртнă Япони компанийён представителё.

Автомобильсем валли кăларакан нумай шăнăрлă кабель производствине «ЧЭАЗ» АХО территорийёнче йёркелеме палăртаççё, халё унта проекта пурнăçламалли производство пӳлёмёсем хатёрлес енёпе ёçлеме тытăннă.

Çёнё çул уявён кану кунёсем хыççăнах Шупашкар хулинчи халăха ёçпе тивёçтерекен центр асăннă предприятие ёçе вырнаçас кăмăллă граждансене резюме йёркеленме йыхравлать. Компани представителёсем пёлтернё тăрăх – автомобильсем валли нумай шăнăрлă кабель пухакан конвейерта ёçленме рабочисем кирлё. «Фуджикура Аутомотив» РУС Чебоксары» ООО представителёсем хăйсене кирлё çынсене суйласа илнё хыççăн вёсене «Фольксваген» концернăн автомобиль кабелёсен производствинче вёренме тата ёçленме май туса параççё.

Чăваш Ен Халăха ёçпе тивёçтерекен патшалăх служби.

Çук, «çисе яракан» бюджет мар!

Финанспа экономикăн кăткăс лару-тăрăвёнче оппозици юхăмёсен представителёсем «Чăваш Ен бюджетне «çисе яракан бюджет» тесе хакласçё, унпа тухăçсăр усă курнине палăртаççё». Чăннипех çапла-ши? Тёплён шухăшласа пăхар-ха.

Чăваш Республикин бюджечё – социаллă пёлтерёшлё е, урăхла каласан, бюджетăн пысăк пайё – халăх пурнăçне лайăхлатма каякан тăкаксем. Чăваш Ен топливо ресурсёсен шучёпе килекен укçа-тенкёпе иртёхекен республика мар. Çавăнпа халăх пурнăçён шайне ӳстересси алăра пур хатёрсемпе тухăçлă усă курнинчен нумай килет.

Сăмах май, Чăваш Республикин Финанс министерстви нумаях пулмасть отчетпа паллаштарчё. Унта тухăçсăр налук çăмăллăхёсене оптимизацилениpe бюджет укçине 219,2 млн тенкё перекетлеме, çавăн пекех Чăваш Республикин патшалăх парăмне тытса тăрассине 356,2 млн теknё пёчёклетме май килнине палăртнă. Танлаштарма: çак сумма виçё ача сачён строительствин хакёпе шайлашать.

«Социалкăра» шалу тăкакёсемсёр пуçне тата урăх мёнлисем пуррине тёпчер-ха. Çак пайран инвестици проекчёсене пурнăçа кёртме нумай нухрат уйăраççё. Тёслёхрен, 2010 çултанпа вёрентӳ объекчёсене хута яма тата юсама 5 млрд та 880,1 млн тенкё /2014 çулта – 1 млрд та 651,7 млн тенкё/ янă; сывлăх сыхлавён учрежденийёсене тума тата юсама – 4 млрд та 048,6 млн тенкё /2014 – 561,4 млн/; физкультурăпа спорт комплексёсене тума тата юсама – 2 млрд та 829 млн теknё /2014 – 758,3 млн/; пилёк çул хушшинче халăхăн пурăнмалли çурт-йёр условийёсене лайăхлатма – 6 млрд та 808,7 млн тенкё /кăçал – 1 млрд та 576,7 млн/.

Юлашки вунă çулта пёрремёш хут 2010 çулта ача сачёсен çурчёсене тума пуçланă. 2010-2013 çулсенче 15120 вырăнлă шкулченхи 25 вёренӳ учреждение хута янă, реконструкцилене, виçё султан аслăрах ачасене пурне те садиксене вырнаçтарнă. Çапла вара вуншар çул усă курма май пур капиталлă строительство объекчёсене укçатенкё хывнине «çисе яни» тесе калани тёрёс-ши? «Çисе яракан» бюджет – ёç укçи вёçёмсёр тата шайлашусăр ӳсни. Пирён республикăра лару-тăру вара пачах урăхла.

2005-2009 çулсенче бюджетра шалу тăкакёсен пайё 30 процентпа танлашнă. Юлашки пилёк çулта нимён те улшăнман, вăл çаван пекех 30 процент. Çакна та шута илмелле: 2012 çултанпа Президентăн май уйăхёнчи указёсемпе килёшӳллён бюджет ёçченёсен уйрăм категорийёсен ёç укçийё палăрмаллах ӳсме пуçларё. Шалу çине каякан тăкаксен пайё, «май уйăхёнчи» ӳсёмсене шута илмесёр, 2005-2009 çулсенчи тăкаксенчен те пёчёкрех – 26 процент. Май уйăхёнчи указсемпе килёшӳллён бюджет ёçченёсен уйрăм категорийёнчи граждансен шалăвён ӳсёмё 42,8 процентпа танлашнă. Никамшăн та вăрттăнлăх мар: çёршывра экономика лару-тăрăвё япăхланнă май Раççей Правительстви килес çул бюджетниксен шалăвён ӳсёмне пёчёклетме тата ăна инфляци ӳсёмёпе танлаштарма йышăннă. Анчах, ЧР Финанас министерствин специалисчёсем каланă тăрăх, çёршывра финанспа экономика лару-тăрăвё лайăхлансан шалу ӳсёмё çул-йёр карттин малтанхи кăтартăвёсем патне таврăнё. Çав вăхăтрах Чăваш Ен Правительстви халăха шантарнине туллин тата вăхăтра пурнăçлама палăртать.

■ **А.СОБОЛЕВА**

Тёрёслев иртет

Паян, декабрь уйăхён 30-мёшёнче, 9 сехетре Чăваш Енре централизацилене хыпарлавăн регионри системин тёрёслевё иртет. **Тёрёслев пуçланнине электросиренăсемпе сасса вăйлатакан хатёрсен пулăшăвёпе, çаван пекех радиопа телекурав каналёсем урлă пёлтереççё. Сынсен çак вăхăтра пăлханса-хăраса ӳкмелле мар.**

Аса илтеретпёр: ***"Внимание всем!" чёнӳ граждан оборонин асăрхаттару сигналё шутланать.*** **Вăл халăха авари, катастрофа, синкерлё лару-тăру, тăшман тапăнас хăрушлăх пурри пирки пёлтерет.**

"СИРЕНА, ГУДОК ТАТА СИГНАЛ КĂШКĂРТНИНЕ ИЛТСЕН ÇЫНСЕН РАДИОПРИЕМНИК Е ТЕЛЕВИЗОР ЯМАЛЛА, ВАСКАВЛĂ ХЫПАРА ИТЛЕМЕЛЛЕ. Çак информацие ертӳçёсене тата ёçтешсене, çемье членёсене, кӳршёсене пёлтермелле. Кирлё пулсан ватăсене, чирлисене, хёрарăмсемпе ачасене пулăшмалла", – теççё Раççей МЧСён Чăваш Республикинчи тёп управленийёнче.

ПĔТĔМЛЕТЎ

«Кăвак çулăм» хăтлăх кӳтĕр

Çак кунсенче "Газпром межрегионгаз Чебоксары" ООО, "Газпром газораспределение Чебоксары" АУО генеральнăй директорĕ Кияметдин МИФТАХУТДИНОВ республикăри массăллă информаци хатĕрĕсен представителĕсене Çĕнĕ çул умĕнхи йăлана кĕнĕ пресс-конференце пухрĕ. Унта компанин кăçалхи ĕç-хĕлĕн кăтартăвĕсемпе, "Газпром" АУОн "Раççей Федерацийĕн регионĕсене газификацилесси" программине Чăваш Енре мĕнле пурнăçа кĕртнипе, газпа тивĕçтерес тата унпа усă курас тĕлĕшĕнчи лару-тăрупа, малашнехи тĕллевсемпе паллаштарчĕ, "Ĕçтешлĕх факелĕсем" конкурс çĕнтерӳçисене чысларĕ.

● *Кияметдин Мифтахутдинов пресс-конференци ирттерет.*

– Пирĕн организацисем хăйсен тивĕçĕсене туллин пурнăçлама тăрăшаççĕ. Кăçалхи 11 уйăхра кăна республикăна 2152,958 миллион кубла метр "кăвак топливăпа" тивĕçтертĕмĕр, – палăртрĕ Кияметдин Садыртдинович.

"Раççей Федерацийĕн регионĕсене газификацилесси" программăпа килĕшӳллĕн "Газпром" АУО Чăваш Республикине 2005-2014 çулсенче 1,5 миллиард тенкĕ уйăрса панă.

Кияметдин Мифтахутдинов программа витĕмĕпе çак тапхăрта пысăк пĕлтерĕшлĕ чылай объекта ĕçе кĕртнине тепĕр хут аса илтерчĕ. Кăçал газификацин 4 объектĕнче строительство-монтаж ĕçĕсене вĕçленĕ. Шупашкарти газ валеçекен 3-мĕш станцирен Хыркассине, 1-мĕш ТЭЦран тĕп хулан 4-мĕш микрорайонне, Çĕнĕ Шупашкарти 3-мĕш ТЭЦăн газ валеçекен станцийĕнчен Промышленноç урамĕнчи промзонăна çити тата Шупашкарти газ валеçекен станците, 2-мĕш ТЭЦа, Çĕнĕ Шупашкарти ТЭЦăн газ валеçекен станцине çыхăнтаракан газопроводсем хурса тухнă. Атăл леш енчи территорие газификацилессипе малалла вĕçлеççĕ.

Сăмах май, республикăри газ хуçалăхĕнче объектсене модернизацилес тата хăрушсăрлăхпа тивĕçтерес ыйтусемпе тимлĕ вĕçлеççĕ, çĕнĕ технологисене çул парасçĕ, хальхи паха оборудовани туянса вырнаçтараççĕ. Паянхи куна чылай объектра газ валеçекен пунктсемпе катод хӳтлĕхĕн станцийĕсене инçет мелпе тĕрĕслесе, кирлĕ пулсан вĕсен ĕçне йĕркелесе тăма май паракан телеметри системисем вырнаçтарнă.

"Газпром – ачасене" программа пурнăçа кураллă кĕрсе пырать. Унăн витĕмĕпе пирĕн республикăра нумай функциллĕ пилĕк спорт площадки, Красноармейски ялĕнче физкультура-сывлăх комплексĕ хута янă. Шупашкарта Пăр кермен тума 250 миллион тенкĕ уйăрнă.

– Пирĕн организацисем республикăна çутçанталăк газĕпе кăлтăксăр тивĕçтерес тĕлĕшпе хăйсенчен мĕн килнине пĕтĕмпех тăваççĕ, килĕшӳсене туллин пурнăçлама тăрăшаççĕ – потребительсен ӳпкелешме сăлтав çук. Анчах потребительсенчен хăшĕ-пĕри явапсăр пулни, газшăн вăхăтра тӳлемении лартăрăва чылай йывăрлатать, çивĕчлетет, – пăшăрханнине пытармасть Кияметдин Садыртдинович.

Кăçалхи декабрĕн 1-мĕшĕ тĕлне усă курнă çутçанталăк газĕшĕн тӳлемелли пĕтĕмĕшле парăм 934,8 миллион тенкĕпе танлашнă. Çав шутран 535,1 миллион тенки /пĕлтĕрхи çак тапхăртинчен 29,5 процент ытларах/ – мĕнпур шайри бюджетран финанслакан предприятисен тӳпи.

Чи пысăк парăма кĕнĕ муниципалитетсем: Шупашкар хули /191,1 миллион тенкĕ/, Çĕмĕрле хули /97,7 миллион тенкĕ/, Улатăр хули /57,4 миллион тенкĕ/, Канаш хули /55,7 миллион тенкĕ/, Куславкка районĕ /18,1 миллион тенкĕ/, Вăрнар районĕ /17,9 миллион тенкĕ/, Сĕнтĕрвăрри районĕ /15,2 миллион тенкĕ/, Шупашкар районĕ /9,7 миллион тенкĕ/, Вăрмар районĕ /8,8 миллион тенкĕ/, Çĕрпӳ районĕ /5,6 миллион тенкĕ/. Ăшăпа тивĕçтерекен предприятисене илес пулсан, декабрĕн 1-мĕшĕ тĕлне вĕсем çутçанталăк газĕшĕн 96,7 миллион тенкĕ тӳлесе çитермен. Çак ушкăнра уйрăмах пысăк парăмçăсем – "Коммунальные технологии" ООО /64,3 миллион тенкĕ/ тата Çĕмĕрлери "Теплоэнерго" предприяти /23,9 миллион тенкĕ/. Харпăр хăй хуçалăхĕнче, хваттерте çутçанталăк газĕпе усă курнăшăн тӳлемелли парăм асăннă уйăх тĕлне 85,5 миллион тенке çитнĕ, ку пĕлтĕрхи çак тапхăртинчен 10,4 миллион тенкĕ ытларах.

■ **Алина ЛУКИЯНОВА**

Район пурнăçĕ çутă тĕссемпе çутталĕ

«Качака» алăка тĕксе кĕрес вăхăт çывхарсах пырать. Унччен предприятиорганизацисенчи канăç çухатнă çынсем хыçа юлакан çула тишкерсе тивĕçлипе хакласшăн, малашлăх тĕллевĕсене палăртасшăн. Муркаш районĕнчи ĕç коллективĕсенче те лару-тăру çавнашкалах. Район администрацийĕн пуçлăхĕнчен Ростислав ТИМОФЕЕВРАН кун пирки тĕплĕнрех каласа пама ыйтрăм.

– Ростислав Николаевич, иртсе пыракан çул мĕнпе асра юлчĕ?

– Ырă ĕçсемпе паллах. Халăх пурнăçĕн шайне çĕкленме район бюджетне пуянлатас тĕллевпе ыйтăва 4 хутчен пăхса тухрăмăр. Пур отрасльте те ӳсĕмсем пур. Предприятисем пĕлтĕрхинчен 9,5% нумайрах тавар туса кăларчĕç. «Сеспель», «ТрубПласт» обществăсем, кирпĕч завочĕ, строительство, çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх организацийĕсем ăнăçлă ĕçлеççĕ. Тиесе ăсатнă мĕнпур тавар калăпăшĕнче «Сеспель» тӳпи – 60%, «ТурбПластăн» 22% йышăнаççĕ. Кирпĕч завочĕ 11 уйăхра пĕлтĕрхинчен 12% ытларах продукци туса кăларчĕ. Çитес çулта инвесторсене явăçтарса пур предприятие те тупăшлă аталантарасшăн.

– Ялхуçалăх ĕçченĕсем 2014 çула епле вĕçлеççĕ?

– Тĕрлĕ сăлтава пула выльăх-чĕрлĕх пăхакансен кăтартăвĕ пĕчĕкрех пулсан та уй-хирте вăй хуракансен савăнмалăх пур. Тырпул 2013 çулхинчен – 41%, çĕрулми 15% нумайрах туса илтĕмĕр. Ялхуçалăх предприятийĕсен тупăшлăхĕ 11 уйăхра 17,5% /пĕлтĕр – 8,8%/ çитрĕ.

Чăх-чĕп пăхакансене те ырăпа палăртас килет. Мĕнпур тытăмри хуçалăхсем çулталăк вĕçлениччен 79 млн çăмарта /2013 çулăн 109,3%/ туса илеççĕ.

2015 çулта аграрисен шалăвне ӳстересшĕн. Пĕлтĕр вĕсем вăтамран кашни уйăхра – 9850 тенкĕ, кăçал 11850 тенкĕ илнĕ. Акакан лаптăка пысăклатасшăн. Усă курман 980 гектар çĕр пур – ăна пусă çаврăнăшне кĕртмеллех. Çавăн пекех выльăх йышне май пур таран хушăнтарасшăн.

– Ытти отрасль пирки мĕн калатăр?

– Районта 21 инвестици проекчĕ пурнăçа кĕмелле, 280 çынна ĕç вырăнĕпе тивĕçтерĕпĕр.

Федераци программипе килĕшӳллĕн ял туризмне аталантарасшăн, 2 объекта хута ямалла. Ку енĕпе пирĕн майсем лайăх. Район тĕп хуларан инçе мар вырнаçнă. Юнашарах – Атăл, федераци трасси.

Нумай хваттерлĕ çуртсенче пурăнакансем, шкулсемпе ача сачĕсем малашне коммуналлă пулăшушăн сахалрах тӳлĕç. Демографи лайăхланни савăнтарать. Пĕлтĕр январь-ноябрь уйăхĕсенче – 383, кăçал 403 ача çуралнă, 185 çемье /2013 ç. – 176/ чăмăртаннă, уйрăлакансен йышĕ 13,8% чакнă.

Районта пурăнма юрăхсăр çуртсенчен 65 çемьене çĕнĕ хваттерсене куçармалла. Пĕрремĕш тапхăрта 40-шĕ хăтлă хваттерлĕ пулнă ĕнтĕ. Çитес çул ырлăх ыттисене те кĕтет.

– 2015 çул – суйлав çулĕ. Халăх шухăш-кăмăлĕнче палăрать-и çакă?

– Юлашки вăхăтра районта пурăнакансен хастарлăхĕ ӳснине асăхарăм. Çакна палăртатăп: вĕсем – çирĕп шухăш-кăмăллă çынсем.

– Ростислав Николаевич, район халăхне 2015 çул ячĕпе мĕн сунатăр?

– Хаклă ентешсем! Сире 2015 çул тата Раштав ячĕпе пĕтĕм чун-чĕререн ăшшăн саламласа тăнăçлăхпа татулăх, ырлăх-пурлăх, тулăх пурнăç, тапса тăракан хастарлăх, иксĕлми телей, ăнăçу тата çирĕп сывлăх сунатăп.

Çемьере яланах килĕшӳпе ăнлану хуçаланчăр. Савăк уяв каçĕнчи çутă ĕмĕтĕрсем пурнăçа кĕччĕр.

■ **Валентин ГРИГОРЬЕВ калаçнă**

Сывă çынра вăй вылять

Килен-каяна яланах мĕн те пулин çĕннине кăтартас килет. Физкультурăпа сывлăх комплексĕпе юнашарах çĕнĕ каток хута кайрĕ. Хăнасем курса тĕлĕнеççĕ, кунашкаллине нихăш район центрĕнче те курман теççĕ. Чи кăсăкли çакă: хоккейла выляма е конькипе ярăнма кăмăллакансене паха парнепе савăнтаракансем – хамăр тăрăхра ӳснĕ предпринимательсем.

Кунер шкулĕнче ăс пухнă, халĕ Мускавра бизнес пуçарнă чăваш ачи укçине хĕрхенмерĕ. Район центрĕнчи каток валли пайтăçăсем ниме мелĕпе укçа пухрĕç. Спорт пысăк хисепре пирĕн. Спорт комплексне çӳрекенсен йышĕпе Куславккасем Чăваш Енре мала тухни çакна çирĕплетет.

Сывă çемьесенче ачасем те тĕрĕс-тĕкел ӳсеççĕ. Эпир шкул çулне çитеннисене ача сачĕпе тивĕçтерес ыйтăва татса патăмăр. Куславккара 170 вырăнлă садик хута кайни – пĕлтерĕшлĕ пулăм. Унччен ку çуртра шкул-интернат вырнаçнăччĕ, ăна юсаса çĕнетрĕмĕр. Садик те, пĕчĕккисен пултарулăхне аталантармалли центр та пĕр тăрă айĕнче. Пĕтĕм ĕçе директор йĕркелесе пырать. Вĕренӳпе воспитани тытăмĕнчи çĕнĕлĕхсене хăвăрт алла илекенсем пур хухне ĕç ăнăçать.

Паллах, мĕнпур улшăну экономикăпа сыхăннă. Ял хуçалăхĕнчи 10 предприятирен 9-шĕ çулталăка тупăшлă вĕçлени хăех мĕне тăрать! Уйхирте лăш курмасăр ĕçлени сая каймарĕ: 24 пин тонна тырă, 20 пин тонна çĕрулми пухса кĕртрĕç. Куславккасем пахча çимĕç ӳстерессипе чапа тухнине лайăх пĕлетĕр. Семенов, Сорокин фермерсем пирĕн ят-сума çӳле çĕклерĕç. Район бюджетне пуянлатмалли майсем çук мар. Промышленноç продукцийĕн 11 уйăхри калăпăшĕ 860 млн тенкĕпе танлашнă. Иртнĕ çулхи çак тапхăртинчен 14 процент ытларах ку. Пĕтĕмĕшле ӳсĕмре автофургон комбиначĕн тӳпи пысăк. Коллектив çитес çулсем валли анлă тĕллев лартнă – продукци калăпăшне çур млрд тенкĕрен ирттересшĕн, кашни рабочи пуçне 5 млн тенкĕлĕх издели туса кăларасшăн.

«Тепловентмаш» предприяти – пĕчĕк бизнесри ăнăçлă коллективсенчен пĕри. Тимĕр листасене плазма мелĕпе касакан станоксене оборона завочĕсем нумай туянаççĕ. Кунсăр пуçне туслă йыш производствăри сывлăша тасатакан хатĕрсем ăсталать. Тавар складра выртмасть. Компьютер программипе ĕçлекен станоксем кăларма вĕренсе çитрĕмĕр пулсан ытти йышши кăтăс хатĕрсемпе тухасчĕ пирĕн рынока, Анăç чарăвĕсене пăхса тăрас марччĕ.

Культура çулĕ вĕçленсе пырать. Культура министерствин гранчĕпе ялсенче нумай ырă ĕç турĕç. Пултарулăх ушкăнĕсем валли çĕнĕ тум çĕлеттернĕ, клубсене хăтлăх кĕртнĕ. Районти искусство шкулне çӳрекенсем çĕнĕ фортепианăна курсан питĕ хĕпĕртерĕç. Ачасен музыка шкулне баян парнелерĕмĕр. Çитĕнекен ăру та, аслисем те патшалăх пулăшăвне туйса тăччăр тесе тăрăшатпăр.

«Çамрăк çемье» программăна кĕнĕ 14 мăшăр çĕнĕ хваттере е çурта куçнипе нихçанхинчен телейлĕ. Ялта тĕпленнĕ çамрăк çемьесене пулăшмалли программа та пурнăçланать. Пăсма вăхăт çитнĕ çуртсенчен куçармалли çынсене 8,5 пин тăваткал метр чухлĕ çурт-йĕрпе тивĕçтермелле пирĕн. Администраци ку ыйтăва куçран вĕçертмест.

Хирте е завод цехĕнче ырми-канми тăрăшакан пур ĕçчене, сывлăх сыхлавĕнчи, культурăри хастарсене ӳлĕм те çирĕп вăй-хал, телей сунатăп. Сирĕн пурнăçăрта ырри ытларах пултăр.

■ **Валентин КОЛУМБ,**
Куславкка район администрацийĕн пуçлăхĕ

Тивĕçлисене – хăтлă хваттер

Пурнăçра кирек епле йывăрлăх сиксе тухсан та çын ырри патнех туртăнать, хамăрăн кун-çулăмăра тивлетлĕрех тăвасси çинчен шухăшлатăн.

Юлашки çулсем районти ял ĕçченĕсемшĕн çăмăл килмерĕç. 2010 çулхи типĕ çанталăк пире нумай сиен кӳчĕ. Тепĕр çул тырпула пăр çапса кайни те асран тухман. Çапах пуçа усмарăмăр.

Кăçалхи кăтартусем хресчен чунĕнче шанăç çуратрĕç. 13 пин ытла тонна тырă çапса тĕшĕлерĕç, гектар пуçне 21 центнер тухрĕ. «Нам-Эко» юлташлăхăн вăтам тухăçĕ 30-35 центнерпа танлашни – ыттисемшĕн паха тĕслĕх. Эппин, пулăхсăртарах çĕр çинче те тухăçлă тырпул çитĕнтерме пулать. Ку хуçалăх ĕне выльăх ĕрчетессипе те малтисен йышĕнче. Сăвакан ĕне шутне 260 пуçа çити ӳстерчĕç. Унччен çулталăкра кашни ĕнерен 4,5 пин литр сĕт сунă, халĕ – 6,2-6,5 пин. Ӳсĕмлĕ аталанакан хуçалăх татах пур. Калăпăр, «Смак-Агро» общество мăйракаллă шултра выльăх шучĕ районĕпе – 15, ĕне шучĕ 25 процент ӳсрĕ. Эпĕ çакна каласшăн: сĕтел çинче хамăр ӳстернĕ çăкăртăвар, аш-какай ытлă-çитлĕ пулнă чухне пире нименле санкци те шиклентермест.

Ялхуçалăхне аталантарнипе пĕрлех вырăнти промышленноçа та çĕклетпĕр. Инвесторсем килме пуçларĕç. «Промкомплект» предприяти юхăннă ПМК çĕрĕнче çĕнĕ производствăсем йĕркелесе ячĕ. Малтан строительство материалĕсем кăларчĕç, блоксенчен темиçе цех хăпартрĕç. Металл шăратаççĕ, тĕрлĕ изделисем туса кăлараççĕ. Сăмахран, пăхăр втулкăсене çĕршывĕпех туянаççĕ, инçетри Магадан таранах. Пĕтĕм продукцие сертификациленĕ. Нефтьпе газ отраслĕсем питĕ кĕтекен изделисем. Тепĕр çĕнĕлĕх – производство каяшĕ сахал тухни «Промкомплектăн» тавар çаврăнăшĕ 160 млн тенкĕпе танлашрĕ. Çав шутран 44 млн тенкĕлĕх – хăйсем ăсталанă продукци. Ĕçлекен кашни çын пуçне пĕр млн тенкĕлĕх издели хатĕрлекен предприяти пирĕн тăрăхра çукпа пĕрех. Пысăк квалификациллĕ токарьсемпе фрезировщиксене çеç ĕçе илеççĕ кунта. Пурте – вырăнти кадрсем.

Ял сăнĕ улшăнать. Çак кунсенче Кукашни ял тăрăхĕнче пысăк уяв иртрĕ. Республика Пуçлăхĕпе Правительстви пулăшнипе, хамăр çине тăнипе – пилĕк ял халăхĕ Çĕнĕ çула хăтлă клубра кĕтсе илĕ. Район бюджетĕнче 14 млн тенкĕ тупма çăмăл мар. Халăха пысăк парне кӳнĕшĕн ял тăрăхĕн пуçлăхĕ Светлана Емельянова Чăваш Ен Пуçлăхне Михаил Игнатьева уйрăммăн тав турĕ. Кунта культура мероприятийĕсем ирттернисĕр пуçне библиотекăна е ял администрацине çӳреççĕ. Пилĕк ялта пурĕ 1140 çын пурăнать. Вунă çул кĕтнĕ вĕсем çак саманта.

2015 çулхи тĕллевсем пысăк. 6-10 киллĕ ялсем пур пирĕн. Тавралăхĕ çав тери илемлĕ. Çавсем патне газ мĕнле çитересси пирки шухăшлатпăр. Пущино тата Водолеево ял халăхĕ патшалăх пулăшăвне питĕ кĕтет.

Администраци çынсен пурнăçне лайăхлатассине яланах тĕп вырăна хунă, хурать те. Çĕнĕ çул умĕн хăтлă хваттере куçакансене виçĕ хутлă çĕнĕ çурт туса патăмăр. Пĕрремĕш тапхăрта пилĕк çемье хваттер уççи илĕ. Шал енчен хăтлăлатсан ытти 10 çемье куçма хатĕр. Нумай ачаллă 60 çемье валли çĕр уйăрнă. 2014 çулта икĕ фельдшерпа акушер пункчĕ хута ятăмăр, çитес çул тата икĕ ФАП уçăлмалла.

Укçа енчен лару-тăру кăтăсланнине пăхмасăр малаллах талпăнатпăр.

Сывхаракан Çĕнĕ çул ячĕпе пурне те ырлăх-сывлăх, иксĕлми телей, татулăх сунатăп.

■ **Владимир ГРИГОРЬЕВ,**
Сĕнтĕрвăрри район администрацийĕн пуçлăхĕ

Ĕçлев центрĕн канма вăхăт çук

Шупашкарти ĕçпе тивĕçтерекен центрта уяв хĕвĕшĕвне туйăмарăмăр. Хăйсен пархатарлă ĕçне кулленхи йĕркепе пурнăçлать туслă та пултаруллă йыш.

Василий КУЗЬМИН сăнӳкерчĕкĕ

● *Вакансисен ярмăркинче.*

– Асăрхарăр пулĕ, декабрь вĕçнелле пулăшу ыйтма килекен çын шучĕ кăштах чакрĕ, – тет центр пуçлăхĕн çумĕ Владимир Иванов. – Анчах ку уявпа çеç çыхăнман. Нумайăшне ĕç тупса патăмăр, халĕ ирсерен çĕнĕ вырăна васкаççĕ. Çулталăк пуçланнăранпа 17 пин ытла çынна йышăннă. Учетра тăракансем январьте 2253 çыннăччĕ, халĕ – 2175. Ĕçлеме пултаракан халăх йышĕнче ĕççĕррисен шайне 0,73 процентран 0,72 çити чакарма май килчĕ. Атăлçи округĕнчи чи лайăх кăтартусенчен пĕри ку. Килекенсен суйласа илмелĕх те пур: 7-10 пин ĕç вырăнĕ сĕнеççĕ-çке. Паллах, çĕнĕ вырăнта тӳрех пысăк шалу шантармаççĕ, çапах çемье бюджечĕшĕн çав укçа та пĕлтерĕшлĕ.

Кăçал ĕçлев центрĕ вакансисен 20 ярмăркине ирттернĕ. Предприятисен кадр службине ертсе пыракансем хăйсем çынпа курса калаçни паха. Пысăк квалификациллĕ специалистсене сăмахсăр-мĕнсĕр вырнаçтараççĕ.

Сусăррисене ĕçе илмелли патшалăх программи те пурнăçланать. Паян 100 çынран ытларах коллективсенче 1001 сусăр ĕçленине палăртрĕç. Республика Пуçлăхĕн хушăвĕпе 35-100 çын ĕçлекен пĕчĕк предприятисене те çак проекта явăçтараççĕ. 17 çын валли ятарлă ĕç вырăнĕ тума патшалăх пысăк укçа уйăрнă. Çĕвĕç, диспетчер, контролер, территорие тирпей кĕртекен пулса ĕçлеççĕ вĕсем. Çапла майпа центра килнĕ инвалидсен 60,4% ĕçпе тивĕçтернĕ. Программăна хастар хутшăннă предприятисен шутĕнче – «Триумф», «Промконсалтинг», «Работница-М», «Автодизель», «Смак-Гурмэ» юлташлăхсем, «Текстильмаш» акционер обществи, «Энергия» предприяти.

Украинăран куçса килнисене пулăшасси – пирĕн сăваплă тивĕç. Вĕсен хуйхине çывăха илсе май килнĕ таран пулăшрĕç: 275 çын паян экономист, вĕрентекен, сутуçă, пахча çимĕç ăсти, водитель пулса ĕçлет. Чылайăшĕн пурăнма вырăн пур.

Ĕççĕррисене урăх профессие вĕрентесси кал-кал пулса пырать. Ача çуратнă хыççăн ĕç мелне улăштарма шутланă 75 амăшне килĕшӳллĕ ĕç тупса панă, пурĕ 108 хĕрарăм çĕнĕ специальноçа алла илнĕ.

– Эпир грузчик е çӳп-çап шăлакан ĕç вырăнĕ кăна сĕнетпĕр тени пачах тĕрĕс мар, – каласа парать малалла Владимир Васильевич. – Лайăх тӳлекен предприятисем пур хулара, анчах специальноçа вĕреннисене çеç илеççĕ. 301 çын ятарлă курссене çӳреме ӳркенмерĕ, халĕ вĕсен шалăвĕ те пысăкрах.

Çуллахи каникулти çул çитмен ачасене ĕç тупса парассине те центр тĕп тивĕç вырăнне хурать. Кăçал 14-18 çулти 4 пине яхăн хула ачи урамсене тирпейлеме, йывăçтĕм лартма хутшăннă, ытти хура ĕçрен ютшăнман. Чылайăшĕшĕн пĕрремĕш ĕç укçи илни, халăхшăн ырă ĕç туни нумайлăха асра юлĕ.

– Эпĕ кунта килни часах 15 çул çитет, – терĕ регистраци пайĕн пуçлăхĕ Лариса Иванова. – Ытти хĕрсем те биржа уçăлнăранпах тăрăшаççĕ. Учета тăракансемпе вĕсем яланах кăмăллă, кашнинпе уйрăмăн калаçаççĕ. Çын пурнăçĕнче темле кăткăс самант та сиксе тухать: пĕри пуçлăха юрайман, теприн штатне чакарнă, виççĕмĕшĕ лăпкăрах вырăн шыраса хăшкăлнă. Итлесе ларатăн та ун шăпине çамăллатмалли çул-йĕр шыратăн. Килĕшӳллĕ ĕç вырăнĕ сĕнекенсем – урăх пайри специалистсем. Хăш предприятире кама хапăл тунине компьютера кĕмесĕрех каласа парĕç. Институтра эпĕ ют чĕлхе тата психологи специальноçĕсене вĕреннĕ. Çын чун-чĕри патне çул тупмалли мелсене аван чухлатăп.

■ **Григорий СЛАВИН**

Марина текех ĕççĕр лармĕ

Çулталăк вĕçленсе пынă май кашни предприяти-организацирех çак тапхăрта мĕнле ĕçленине пĕтĕмлетеççĕ. Вăрмарти Халăха ĕçпе тивĕçтерекен центрта тăрăшакансем Çĕнĕ çула тулли кăмăлпа кĕтсе илеççĕ. Служба пулăшнипе хăйсене килĕшекен ĕç тупнисем те вĕсенчен кая мар хавас.

– Самана улшăнсах тăрать, çавна май халăха ĕçпе тивĕçтерекен службăн тĕллевĕ-тивĕçĕсем те кашни çул пĕр пек мар. Акă, кăçал Украинăри киревсĕр пулăмсем пирĕн ĕç-хĕле те пырса тиврĕç: тăнăç пурнăç шыраса пирĕн республикăна килсе çитнĕ Украина çыннисене кăткăс лару-тăрура пулăшма тăрăшрăмăр. Кĕтменлĕхсем, тен, малашне те пулĕç – вĕсене лăпкăн тӳссе ирттерме тăрăшмалла, – терĕ Центр ертӳçи Виталий Нестеров коллектива тӳрĕ кăмăлпа ĕçленĕшĕн саламланă май.

2014 çулта Вăрмар районĕнчи Халăха ĕçпе тивĕçтерекен центра пулăшу ыйтса 1135 çын килнĕ. Çав шутран 56 проценчĕ – 16-29 çулсенчи çамрăксем. Экономика тĕлĕшĕнчен активлă халăх йышĕнче ĕççĕрлĕх шайĕ хальхи вăхăтра 0,27 процентпа танлашать.

Халăха юрăхлă ĕç вырăнĕпе тивĕçтерессипе, професси пĕлĕвĕ илме е пулас профессие суйлама пулăшассипе Чăваш Республикин асăннă службби палăртнă патшалăх заданийĕсене Вăрмарсем пурнăçланă. Малтан палăртнă ĕççемсĕр пуçне хушма пулăшу та кӳнĕ. Вĕсен шутĕнче – кӳмепе çӳрекен инвалида ĕçпе тивĕçтерни.

2015 çул алăкран шаккасанах Пинер яленчи Марина Михайлова хăйĕн кун-çулĕн çĕнĕ тапхăрне пуçлĕ – пĕрремĕш ушкăнри инвалид кĕç-вĕç уçăлакан çĕвĕ цехĕнче тăрăшма тытăнĕ. Ун валли ĕç вырăнĕ йĕркелеме шăпах Вăрмарти халăха ĕçпе тивĕçтерекен центр пулăшнă. Çĕвĕçсен цехне вырăнти предприниматель Татьяна Иванова пуçарнипе уçасшăн. Цех валли хăпартнă вĕр çĕнĕ çурт вырăнĕнче ĕлĕкрех райпо лавкки пулнă. Кĕске вăхăтрах хăтланă çĕнĕ предприяти хальлĕхе 8 çĕвĕçе явăçтарать. Ĕç пӳлĕмĕсем хатĕр те ĕнтĕ, вак-тĕвек ыйтусене татса парасси кăна юлнă.

Кӳмеллĕ сусăрсем валли ĕç вырăнĕ йĕркелес ыйтăва çĕклесен ĕçпе тивĕçтерекен центр мĕншĕн шăпах Марина Михайлова çинчен аса илнĕ-ши?

– Сусăрсемпе ĕçлекенсем çинче яланах – пысăк япаллăх. Хальхи вăхăтра патшалăх ертӳлĕхĕ инвалидсен нушисене çăмăллатассипе тимлĕ ĕçлет. Пирĕн службăран та çаплах ыйтать. Çавна май инвалидсем кашни ял тăрăхĕнче миçен тата камсем пулнине пĕлсе тăратпăр. Вĕсемпе вăхăтран вăхăта калаçу ирттеретпĕр. Кӳмепе çӳрекен сусăр валли ĕç вырăнĕ йĕркелеме ятарлă хушу илнĕ хыççăн темиçе çынпа та сăмах пуçартăмăр. Тĕрлĕ енчен шухăшласа пăхнă хыççăн Марина Николаевна çинче чарăнса тăтăмăр, – ăнлантарать Центрăн ертсе пыракан инспекторĕ Анастасия Егорова.

Марина Михайлова скер хăйĕн пĕрремĕш ĕç кунне хавхаланса кĕтет. Паллах, çĕнĕлĕх пăлхантарать унăн чунне. Çапах та: "Тăватă стена хушшинче ларнинчен япăххиех пулас çук", – тесе ырринех кĕтет вăл.

■ **Ирина ПУШКИНА**

Автор сăнӳкерчĕкĕ

КИЛЕНӲ

Мунча хыççăн канлĕн çывăракан лашасем

Çулталăк вĕçленсе пырать пулин те Лаша çулĕ пирĕнпе сывпуллашма васкамасть-ха – тухăç календарĕпе Качака /Сурăх/ çулĕ нарăсăн 19-мĕшĕнче кăна пуçланать. Апла- тăк ут пирки /вăл пирĕнтен лайăх кăмăлпа уйрăлтăр тесен/ тепĕр хут та сăмах пуçарма юрать.

● *Альберт Халибов – Сахалинпа.*

Çак кунсенче эпĕ Чăваш Енри чи чаплă лаша тытакансем – Патăрьел тăрăхĕнчи Шăнкăртамра пурăнакан Хамбиковсем – патĕнче пулса куртăм. Тарават кил хуçи учĕсемпе паллаштарать.

Темĕнли те пур! Чи чапли – 14 çулти Сахалин. Вăл – вырăс ăратĕнчен. Турă лаша. 6 çула хыçа хăварнă Фаянс – америка ăратлĕ хура урхамах. Янаварсене Злынскри /Орел облаçĕ/ тата Смоленскри ăратлă лаша завочĕсенчен илсе килнĕ.

– Ку çеç-и? Пирĕн тата шотланди ăратлĕ хĕрлĕрех ула пони те пур. Великан ятлăскер. Ăна урхамахсене шутсăр юратакан хĕрĕме Дильăна тăватă çул каялла парнеленĕччĕ. Унсăр пуçне тата... 16 пуç лаша. Вĕсем ĕнтĕ – ахальлисем. Пăхма мăшăрăмпа ывăлăм, Гульнарăпа Марат, пулăшаççĕ, – паллаштарать кил хуçи Альберт Минтагирович.

Вите алăкĕсем çине ăрат паллисене çырса хунă. Ятарлă пӳлĕмсенче – ут хатĕрĕсем. Лаша çынна ыталанине курнă-и эсир, хаклă вулакансем? Вăт эпĕ чăннипех куртăм! Алăка уçса ярсанах пире Сахалин тăпăртатса, малти урине çĕкленçи туса кĕтсе илчĕ. Унтан пуçне ухса силлерĕ. Хуçи умнерех пырса унăн урине хăйĕн хулпуççийĕ урлă ячĕ те – вĕсем ыталанчĕç. «Эх шеремет, хăй юратнине каласшăн ĕнтĕ, чĕлхи кăна çук»,– тĕлĕннине пытармарăм эпĕ.

Хамбиковсен çуртĕнче чечексемпе аквариумри пулăсемсĕр пуçне йăлтах лашапа çыхăннă япаласем: сувенирсем, картинăсем, скульптурăсем. Альберт Минтагировичпа Гульнара Ахатовна мана Хусан, Чĕмпĕр ипподромĕсенче ирттернĕ урхамахсен ăмăртăвĕсене ӳкернĕ видеофильмсене кăтартрĕç. Вĕсем хăйсем те çав ăмăртусене хутшăнаççĕ, республикăн Акатуй-Сабантуйĕсенче «вăй виçеççĕ». «Юртă лашасене /рысаксене/ виçĕ çул кăна усратăпха. Маларах утланса çӳремеллисем кăмăла килетчĕç. Акăлчан ăратлĕ «Кавалер» ятлă юланутпа пĕр çулхине Хусанпа Чĕмпĕр хулисенче 12 хутчен ăмăртрăм. Ăна урхамахсене шутсăр юратакан хĕрĕме Дильăна тăватă çул каялла парнеленĕччĕ. Унсăр пуçне тата... 16 пуç лаша. Вĕсем ĕнтĕ – ахальлисем. Пăхма мăшăрăмпа ывăлăм, Гульнарăпа Марат, пулăшаççĕ, – паллаштарать кил хуçи Альберт Минтагирович.

> ЛАШАСЕН ТЕ ХАРАКТЕР РАСНА. ФАЯНС ПАТНЕ МАЛАРАХ ПЫРСАН САХАЛИН КĔВĔÇЕТ...

Вите алăкĕсем çине ăрат паллисене çырса хунă. Ятарлă пӳлĕмсенче – ут хатĕрĕсем. Лаша çынна ыталанине курнă-и эсир, хаклă вулакансем? Вăт эпĕ чăннипех куртăм! Алăка уçса ярсанах пире Сахалин тăпăртатса, малти урине çĕкленçи туса кĕтсе илчĕ. Унтан пуçне ухса силлерĕ. Хуçи умнерех пырса унăн урине хăйĕн хулпуççийĕ урлă ячĕ те – вĕсем ыталанчĕç. «Эх шеремет, хăй юратнине каласшăн ĕнтĕ, чĕлхи кăна çук»,– тĕлĕннине пытармарăм эпĕ.

Хамбиковсен çуртĕнче чечексемпе аквариумри пулăсемсĕр пуçне йăлтах лашапа çыхăннă япаласем: сувенирсем, картинăсем, скульптурăсем. Альберт Минтагировичпа Гульнара Ахатовна мана Хусан, Чĕмпĕр ипподромĕсенче ирттернĕ урхамахсен ăмăртăвĕсене ӳкернĕ видеофильмсене кăтартрĕç. Вĕсем хăйсем те çав ăмăртусене хутшăнаççĕ, республикăн Акатуй-Сабантуйĕсенче «вăй виçеççĕ». «Юртă лашасене /рысаксене/ виçĕ çул кăна усратăпха. Маларах утланса çӳремеллисем кăмăла килетчĕç. Акăлчан ăратлĕ «Кавалер» ятлă юланутпа пĕр çулхине Хусанпа Чĕмпĕр хулисенче 12 хутчен ăмăртрăм. 11-шĕнче çĕнтернĕччĕ. Кун пекки сайра пулать вăл. Коран, Клипз, Мулатка, Проза урхамахсем те асрах-ха. Халĕ хăш-пĕр çулсенче çĕнтернĕ. Ку урхамахсен тренировкин çирĕп йăли. Тунтикун – кану кунĕ. Сăмах май, чĕлхесĕр янаварсем вырăсла та, тутарла та «тĕшмĕртеççĕ» иккен. Вĕсен ансат рационне пĕлме те питĕ тесе тесе вĕтетнĕ çăмарта хуппине 2 михĕ çитерсе ятăмăр. Витене тухаттăм та ăна ыталаса йĕреттĕм те, сывалтăр тесе таççĕ хайхисем. Куçăхтарчĕç пулмалла урхамаха – ури çине пусайми пулчĕ. 8 уйăх сиплерĕмĕр. Шăммисене çирĕплетсе хăварнă. Ăна пирĕн хĕр Диля кӳлсе те, утланса та çӳрет. Çитерет, пăхать. Хĕле ăсатнă уявра капăрлатса, çуна кӳлсе Великанпа ялти мĕнпур ачапчана ярăнтаратпăр. Эх, епле хĕпĕртеççĕ вĕсем, – хăй те савăнăçлăн çиçсе илет.

● *Дильăн – хăйĕн лаши.*

Кашни кунах Сахалина – 15, Фаянса 18 çухрăм чуптараççĕ. Ку урхамахсен тренировкин çирĕп йăли. Тунтикун – кану кунĕ. Сăмах май, чĕлхесĕр янаварсем вырăсла та, тутарла та «тĕшмĕртеççĕ» иккен. Вĕсен ансат рационне пĕлме те питĕ кĕлĕ те вуланă. Муллана та чĕнтĕмĕр вĕт, – каласăва хутшăнать Гульнара Ахатовна.

Хамбиковсем каланă тăрăх – юртă лашасем 9 çул хыççăн чупусене хутшăнмаççĕ, вĕсене пăрахăçласа кĕтеççĕ. Сахалин вара вун тăваттăра пулин те Чăваш Енри чи чаплă ут йышĕнче çаплах. Вĕсен шухăшĕпе – çутçанталăк тĕлĕнтермĕшĕ ку.

– Сахалин ăмăртусенче çăмăллăнах çĕнтерет. 5-7 çулти лашасене стартранах хыçа хăварать. Тӳрех çил пек вĕçтерет вăл. Вăй-халĕ ăçтан тухать-ши тесе тĕлĕнсе пĕтереймеспĕр унран. Пурте тĕлĕнеççĕ. Фаянс вара кăшт урăхларах. Малтан вăл хыçалта пырать-пырать те финиша çитеспе пурне те хыçа хăварса мала вирхĕнсе тухать. Сахалин ăмăртусенче çăмăллăнах çĕнтерет. 5-7 çулти лашасене стартранах хыçа хăварать. Тӳрех çил пек вĕçтерет вăл. Вăй-халĕ ăçтан тухать-ши тесе тĕлĕнсе пĕтереймеспĕр унран. Пурте тĕлĕнеççĕ. Фаянс вара кăшт урăхларах. Малтан вăл хыçалта пырать-пырать те финиша çитеспе пурне те хыçа хăварса мала вирхĕнсе тухать. Лашасен те характер расна. Фаянс патне маларах пырсан Сахалин кĕвĕçет. Çавăнпа малтан Сахалинпа тренировка иттеретĕп. Кăмăлĕ начар чухне ăмăртура чупмасса та пултарать вăл. Манăн кăмăл хуçăккине те тӳрех туять. Арăмпа кăштах хирĕлнине те чухлать. Çавăнпа чупу кунне лăпланмалли эмел те ĕçме тивет хăш чухне. Фаянс вара ют çынна ытла хапăлах мар – хăлхисене усать. Великан /пирĕн пони/ – питĕ лăпкăскер. Кăмăллăскер. Ăна пирĕн хĕр Диля кӳлсе те, утланса та çӳрет. Çитерет, пăхать. Хĕле ăсатнă уявра капăрлатса, çуна кӳлсе Великанпа ялти мĕнпур ачапчана ярăнтаратпăр. Эх, епле хĕпĕртеççĕ вĕсем, – хăй те савăнăçлăн çиçсе илет.

Кашни кунах Сахалина – 15, Фаянса 18 çухрăм чуптараççĕ. Ку урхамахсен тренировкин çирĕп йăли. Тунтикун – кану кунĕ. Сăмах май, чĕлхесĕр янаварсем вырăсла та, тутарла та «тĕшмĕртеççĕ» иккен. Вĕсен ансат рационне пĕлме те питĕ кĕлĕ те вуланă. Муллана та чĕнтĕмĕр вĕт, – каласăва хутшăнать Гульнара Ахатовна.

Хамбиковсем каланă тăрăх – юртă лашасем 9 çул хыççăн чупусене хутшăнмаççĕ, вĕсене пăрахăçласа кĕтеççĕ. Сахалин вара вун тăваттăра пулин те Чăваш Енри чи чаплă ут йышĕнче çаплах. Вĕсен шухăшĕпе – çутçанталăк тĕлĕнтермĕшĕ ку.

– Сахалин ăмăртусенче çăмăллăнах çĕнтерет. 5-7 çулти лашасене стартранах хыçа хăварать. Тӳрех çил пек вĕçтерет вăл. Вăй-халĕ ăçтан тухать-ши тесе тĕлĕнсе пĕтереймеспĕр унран. Пурте тĕлĕнеççĕ. Фаянс вара кăшт урăхларах. Малтан вăл хыçалта пырать-пырать те финиша çитеспе пурне те хыçа хăварса мала вирхĕнсе тухать. Сахалин ăмăртусенче çăмăллăнах çĕнтерет. 5-7 çулти лашасене стартранах хыçа хăварать. Тӳрех çил пек вĕçтерет вăл. Вăй-халĕ ăçтан тухать-ши тесе тĕлĕнсе пĕтереймеспĕр унран. Пурте тĕлĕнеççĕ. Фаянс вара кăшт урăхларах. Малтан вăл хыçалта пырать-пырать те финиша çитеспе пурне те хыçа хăварса мала вирхĕнсе тухать.

Сиплевçё

Мухмăр аптратсан – пётнёк

Уяв пуçланиччен çур сехет маларах тата кёрекене ларсан 2-3 сехетрен пётнёк чейё 1-ер стакан ёçмелле. Лимон сёткенё хушнă çăра кофе те лайăх. Ирхине сывăрса тăрсан мухмăр аптратсан пётнёк шёвекё /настойки/ пулăшать. Çур стакан шыва 20 тумлам настойкăпа хутăштарса ёçмелле. 20-30 минутран пуç ыратни иртет.

СПЕЦИАЛИСТСЕМ СЁНЕÇÇЁ

Çамрăклăх эликсирё

Турцири медиксем çирёплетнё тăрăх, çамрăклăха тăсмалли чи лайăх пахча çимёç – ыхра. Ăна кашни кунах çини лайăх витём кӳрет.

Çавăн пекех Турцири специалистсем табак туртмасăр пурăнма е сиенлё çак хăнăхуран хăвăртрах хăтăлма кашни кунах 3-5 куркаран кая мар чей ёçме /çав шутра симёсси те/, ярнере 2-3 хут пулă çиме /пăшăхлани, тăварлани/, рациона пăрçа, купăста кёртме сёнеççё. Хăвăрт ватăлас мар тесен хирёçӳллё лару-тăруран пăрăнмалла, харкашмалла мар, çителёклё сывăрмалла, çывăх çынсемпе лайăх хутшăнусем йёркелемелле, спортпа туслашмалла.

АСАННЕ РЕЦЕПЧЁСЕМ

Шалкăм çапсан

● Упа паланён /бузина черная/ çырлине чейпе сыпса çимелле.

● 30 грамм лавр çулçине 1 стакан ӳсен-тăран çăвне ярса ăшă вырăнта 2 уйăх тытмалла. Сăрăхтармалла, вёреме кёриччен çулăм çинче тытмалла. Шалкăм çапнă ӳте сёрмелле.

● 100-шер грамм шур чечек /ромашка/, сар çип ути /зверобой/, хурăн кăчки, тмин илмелле. 1 апат кашăкё хутăша вёренё 1 стакан шыва ямалла тата 300 грамм шыв хушмалла, вёреме кёриччен çулăм çинче тытмалла. Ирсерен апатчен 20 минут маларах тата çёрле 21 сехетре 1-ер стакан шёвеке 1 чей кашăкё пыл хушса ёçмелле. Хутăш вёçленичченех усă курмалла. 6 уйăхран тата çулталăкран каллех сипленмелле.

АРТРИТ, АРТРОЗ

Пылак çимёç сахалрах çимелле

Сыпăсем ыратсан сахăр, пыл, варени тата вёсенчен хатёрленё çимёçсем сахалрах çимелле. Апата тăварсăр пёçермелле, сётел хушшине ларсан çеç кăштах хушма юрать. Кали пур çимёçсемпе туслашмалла /пахча çимёç, улма-çырла, пăтă/.

● Çёрулми, купăста, курага, иçём, шăлан, урпа, рис, сёлё пăтти лайăх. Пылак пăрăç уйрăмах усăллă.

● Ирсерен грейпфрут, сельдерей, кишёр сёткенёсене хутăштарса ёçмелле. Хурăн, грейпфрут тата сельдерей сёткенёсене хутăштарса ёçни те усă кӳрет. Çак хутăшсенче грейпфрут сёткенё пысăк вырăн йышăнать, вăл пухăнакан тăвара ирёлтерет.

Артрит аталансан халăх сиплевçисем час-часах выçă тытма сёнеççё.

АНСАТ МЕЛПЕ

Юн тымарёсене тасатма

Юн тымарёсене тасатма ятарлă шёвек кирлё. 1 стакан укроп вăррине кушак курăкён вётетнё тымарёпе /2 апат кашăкё кирлё/ тата 2 стакан пылпа хутăштармалла. Çак хутăша термоса хумалла, вёренё шыв хушмалла. 2 литр шёвек пултăр. 1 талăкран эмел хатёр, ăна сивётмёшре тытмалла. Апатчен çур сехет маларах 1-ер апат кашăкё ёçмелле.

САЛАТСЕМ: ТУТЛĂ ТА, УСĂЛЛĂ ТА

Кишёрпе панулмирен

Тминпа. 200-шер грамм кишёрпе панулми, 1 апат кашăкё сахăр песукё, 1 чей кашăкё тмин, 300 миллилитр лимон сёткенё, 2 апат кашăкё вётетнё мăйăр кирлё.

Кишёрпе панулмине шултра теркăпа хырмалла. Сахăр песукё, лимон сёткенё, мăйăр, тмин хушмалла, пăтратмалла.

Ешёл çимёçпе. 200 грамм кишёр, 100 грамм панулми, 100 грамм симёс сухан, петрушка, укроп, лимон сёткенё, тутине кура тăварпа сахăр кирлё.

Сухана, петрушкăпа укропа турамалла. Панулмипе кишёре теркăпа хырмалла, кăштах сахăр песукё, ешёл çимёç сапмалла.

Тăвар, лимон сёткенё ямалла, пăтратмалла, салат савăтне сехетлёхе сивётмёше лартмалла.

Француз салачё. Пёçернё 4 çăмарта, 2-шер панулмипе кишёр, хытă йышши сыр, пуçлă сухан, майонез кирлё.

Сухана вётё турамалла, çур минут вёри шывра тытмалла, шёвекне тăкмалла. Панулмине, çăмартапа кишёре – шултра, сыра вётё теркăпа хырмалла. Çимёçсене сийён-сийён хумалла, кашни сийне майонез сёрмелле: 1 – сухан, 2 – панулми, 3 – çăмарта, 4 – кишёр, 5 – сыр. Тепрер сий çапла хурса тухма юрать. Салата çиес умён кăштах сивётмелле.

Антонина СЕРГЕЕВА хатёрленё.

ТЕМТЕПЁР

Священниксем ытти çынсенчен нумайрах пурăнаççё. Ăсчахсем Аслă Британире, Европăра тата Америкăра тёпчевсем ирттернё. Вёсем çакăн пек пётёмлетӳ тунă: мёнпур çёршывра священниксем ытти çынран нумайрах пурăнаççё, тёрлё чир, çав шутра шыçă чирёсем те, вёсене сахалрах канăçсăрлантараççё. Çулсем иртнё май хёрарăмсем юн пусăмё ӳснипе час-часах аптраççё, манашкăсен вăл чип-чиперех. Тухтăрсем çирёплетнё тăрăх – священниксен ёмёрё тёрёс апатлану йёркине тытса пынипе, стресс ларутăрăвне сахалрах лекнипе, яланах ырра шаннипе вăрăмрах. Шалти тёнчи те вёсен пуян.

АСТĂВĂМ

Совет Çарёсене Афганистана илсе кёнёренпе декабрён 27-мёшёнче 35 çул çитрё

Икё орден кавалерё

Паттăр ентешёмёр кăçалхи декабрён 13-мёшёнче тăванёсемпе, çывăх çынни-семпе пёрле кёрекере 50 çулхи юбилейне палăртмаллаччё. Çук, шăпа пӳрмерё Шупашкар районёнчи Чаканарта çуралса ӳснё Геннадий Калинина паянхи кунччен пурăнма: инçетри Афганистан вăрçинчен тăван тăрăха тавăрăнма икё эрне юлсан душман пульли унăн ёмёрне татнă.

● *Палăк умне – чёрё чечексен кăшăлё.*

Сăпайлă, ёçчен те пуçаруллă пулнипе, нумай пёлме тăрăшнипе палăрса юлнă вăл пёрле вёреннисен, юлташёсен, ял халăхён асёнче. Вёсен сăмахёсем: «Спортра хастарччё. Аслă классенче вёреннё чухне районти ăмăртусенче шкул чысне хӳтёлетчё», «Шкул сулёсенче вăрçă ветеранёсен пурнăçёпе кăсăкланатчё, вёсен асаилёвёсене е вёсем çинчен ыттисем каласа панисене уйрăм тетраде çырса хуратчё, каярахпа ăна шкул музейне парнелетчё...»

Çар хёсмечё унăн 1983 çулхи мартăн 28-мёшёнче пуçланнă. Присяга тытнă хыççăн – тӳрех Афганистан. Çар тивёçне чыслăн пурнăçланăшăн ăна кёске хушăрах икё хут ВЛКСМ Тёп Комитечён Хисеп хутне, ятне çырнă алла çыхмалли сехет панă, Хёрлё Çăлтăр орденёпе наградăланă. Туркестан çар округёнчи комсомол конференцийён делегатне суйлани – хăех пысăк чыс. Ун çинчен хăй вăхăтёнче тёп телекураври «Служу Советскому Союзу!» кăларăмра та каласа кăтартнă.

Совет Çарён подразделенийё душмансен засадине лексен вăл хамăрăннисене хăрушлăхран хăтарма кайнă ушкăна пулнă. Çав çапăçуран тухайман – моджахед пульли ăна чёререн лекнё. 1985 çулхи мартăн 17-мёшёнче яла вилни çинчен хăрушă хыпар çитнё. Çав çапăçушăн ăна Хёрлё Ялав орденёпе наградăланă.

Геннадий Калинина ял-йыш асра тытать. Паттăр салтак çуралнăранпа çур ёмёр çитнё кун Афганистан çёрё çинче службăра пёрле пулнă юлташё Николай Мадеров йёркеленипе Ишекри вăтам шкулта тата Тăрăнти шкулта вёреннё «афганецсем»: В.Алексеев, Ю.Ямашев, С.Евграфов, Г.Орлов, С.Высоков тата ыттисем вёренекенсемпе тёл пулнă, Геннадий Калинин паттăрлăхё çинчен каласа кăтартнă, унăн вилтăпри çине чечек кăшăлё хунă. Ун хыççăн паттăр ентешён ячёпе спорт ăмăртăвёсем иртнё.

■ **Юрий ЛИСТОПАД.**

Николай МАДЕРОВ сăнӳкерчёкё

СЫХЛАВ

Ыйха путрёç упасем

Улатăр районёнчи Соловьевский поселокё – Чăваш Енпе Чёмпёр облаçён чикинчи вăрман уççинче. Унăн кăнтăр енёпе Ирет юханшыв иртсе Сăрпа юпленет. Чăтлăха кăмпа татма кайнисем октябрь уйăхёнче упа курнине пёлтерчёç. Хёл каçма хатёрленсе – пулă, мăйăр, йёкел, çырла, кăмпа, хурт-кăпшанкă, кăткă, сёлё, ешёл курăк, ытти апат çисе – çу пухать. Çынсем утаман вăрман панулмине çинине асăрхасанах каялла тапса сикнё.

Атрать ялён хёрарăмёсем çав-тёр пысăк Михайло Потапычпа çырлара тёл пулнă. Вăл çулла тутă, йăваш. Çынсене хăратман пулин те лешсем пуракёсене пăрахсах тарнă. «Кӳлепи 2 метр тăршшё пурччё», – терёç çырласăсем. Ун пекки кирек кама та хăратать. Хёл каççан, март-апрель уйăхёсенче, шăтăкёнчен тухнă выçă Топтыгин ял хёрринчи выльăха тытса çурнине пирён шур сухалсем астăваççё-ха. Сунарçăсем 1941-1945 çулсенчи вăрçă хыççăн нумай пётернёрен вăл сахалланса юлчё.

1977 çулхи август. Вăрманçă çăкалăх витёр килне таврăннă. Çулне упа пӳлнине вăл маларах асăрхаман. Чёрчун арçын умне чупса тухать те хыçалти урисем çине тăрать. «Пёр-пёрин çине виçё минутран кая мар пăхса тăтăмăр, – аса илчё кайран Василий Свиридов. – Хытă – 10, 2007 çулта 20-25 шутланă. 2010 çулхи пушара пула йышё чакрё. Хёрлё кёнекене кёртнё пулин те /сунар объекчё шутланмасть/ браконьерсем тытаççё, ёрчеме памаççё. «Ашё тутлă, çăвё сиплё», – теççё. Мускавра унăн тирне 70-100 пин тенкёлле сутаççё. Кивё тата Çёнё Эйпеç, Суйкăн ялёсенчи браконьерсем пёрремёш юр ӳксенех Потапыч йёрёпе кайса хёл каçма кёрсе выртнă шăтăкне тупаççё. Кăçал çанталăк шăнтиччене юр ӳкмерё – упасемшён лайăх пулчё: йăвисене йёр хăвармасăр кёрсе выртрёç.

Çăмне лăпăстаттарса пынине юлашки хут 2008 çулта Кирепе Люля поселокёсен хушшинче куртăм. Вăл та мана асăрхарё. Талпăнса ман пата ыткăнмарё, çаврăнчё те чăрăшлăха кёрсе кайрё. Браконьерсене тăрă шыв çине кăларас тёллевпе вăрманта фотоевёрлев аппаратне лартатăп. Темиçе çул каялла унăн объективне упа амине çури лекрёç.

Вăрман хуçи халё ыйхăра. Çуркуннеччене канлё çывăртăр.

■ **Олег БУРЕНИН,**
чёрчуна хӳтёлекен аслă инспектор

ПУЛТАРУЛĂХ

Сăвви-юрри чуна çёклет

Çу кунёсем çитсессён,
Хурăн çырли пиçсессён
Эпё кайрăм хулана
Тăван патне хăнана.
Тăван илчё çырлине,
Килёштерчё хуплуне,
Лартрё сётел хушшине,
Савăнтарчё кăмăлпа.

Çак сăвă йёркисемпе кёвёленё юрра эпё пуçласа Чăваш патшалăх юрăпа ташă ансамблён пёр концертёнче итлесе киленнёччё. Тӳрех калатăп: вăл мана хăйне евёрлёхёпе, чуна çывăх лăпкăлăхёпе тыткăнларё, ырă туйăм çуратрё. Концерта ертсе пыраканё сăвă авторён ятне те асăнчё – Роза Волкова. Тёрёссипе, ку хушамата эпё унччен те пёрре кăна мар илтнё-ха, анчах çывăх палăшма май килмен. Нумай пулмасть вара çакăн валли сăлтав тупăнчё.

Алăра – хитре хуплашкаллă, кăçал кун çути курнă «Улмуççи шап-шурă çеçкереччё...» тăпăл-тăпăл кёнеке. Ку – Вăрнар районёнчи Калинино салинче пурăнакан Роза Волковăн сăввисен иккёмёш пуххи. Умсăмахра унăн авторёпе Раççей Федерацийён тата Чăваш Республикин культурăн тава тивёçлё ёçченё Юрий Кудаков композитор паллаштарать.

Хăй вăхăтёнче Роза Семеновна пионервожатăйра, вырăс чёлхи учителёнче, завучра тăрăшнă, çав хушăрах сăвăсем, тёрленчёксем çырнă, вёсем «Хыпарта», Элёкпе Вăрнар, Красноармейски районёсен хаçачёсенче тăтăшах пичетленнё. Пёрремёш кёнеки «Манăçми сăнсем» ятпа 2012 çулта тухнă. Унта сăвăсемпе кёвёленё юрăсен нотисене те вырнаçтарнă. «Улмуççи шапшурă çеçкереччё...» кёнекере утмăл хайлав. Чылайăшё халăхра сарăлма та ёлкёрнё ёнтё. Паллă композитор Роза Волковăн сăвви-кёввине çапла хак парать: «Халăх сăмахне çывăх вёсем, кашнинчех çепёç лирика хуçаланать, шухăшёсене кёвё йёрё çине ӳксе тёрленё. Ку, чăн та, çаплах, сăнарлă сăвăсем шăрçаланни юрра хывнă чух та ансатлăх кӳрет. Автор чылай хайлава хăй тёллён кёвве хывнă».

Ку сăмахсемпе килёшмесёр май çук. Роза Волкова юрри-кёввине Чăваш патшалăх юрăпа ташă ансамблён, чылай эстрада артисчён репертуарёсенче итлесе савăнатпăр, халăх пултарулăх ушкăнсем те час-часах шăрантараççё вёсене. Халăх питё килёштерекен эстрада юрăçи Надежда Заводскова хăйён илемлё сассипе итлекенсен кăмăлне çупăрлакан пёр юрра кăна илсе кăтартам тёслёхе:

Чӳречӳне уçса ярсам,
Çутă тёнчене ыталасам,
Сана ирех хёвел чёнет,
Хăйпе пёрле савма сёнет.
Сан çуралнă кун паян,
Аннӳ хёвел пилленё кун.
Ташла, юрла, хаваслă кул,
Илемлё пул, телейлё пул.

Кёскен каласан, çыравçăн пултарулăхёнче асран кайми тăван вырăнсене яланах чёрере упрани, атте-аннене ёмёрёпех хисепре тытни, пурнăçри йывăр самантсем çинчен шухăшлани тёп вырăн йышăнаççё. Кунпа пёрлех унăн юррисенче çынсен хутшăнăвёсемпе çутçанталăк ӳкерчёкёсем анлăн сăнарланнă.

Мён хистет-ха, мён вăй парса тăрать хисеплё ватăна сăвă хыççăн сăвă шăрçалама? Ку ыйту хуравне те кёнекерене-нех пёлтёмёр. «Мён ачаран сăвă-юрă хайлама юрататтăм. Тёрёссипе, шухăшламастăп та вёсем çинчен, пуçа хăйсемех пырса кёреççё те юрлама пуçлатăп, анчах пёрне те çырса хуман. Кама та пулин юрласа кăтартма вăтаннă. Юрă çырас енёпе эпё нимёнле пёлӳ те илмен, çапла тума вăхăчё те пулман. Утмăл çултан иртсон тин хăшпёр юрра диктофон çине çырма пуçларăм. Кайран пёр ырă чунлă музыкант, Иван Орлов, вёсене нота çине куçарчё, – çырать Роза Семеновна. – Кун хыççăн юрăсене культура ёçченёсене кăтартма пуçларăм. Манăн пёрремёш юрра – «Йăмрасем» ятлине – Шетмё хёрё Людмила Терентьева шăрантарчё. Вăл Вăрнар районёнчи Калининăра пурăнать, ялти шкулта чăваш чёлхипе литературине вёрентет. Сасси вара чаплă артистсенчен пёрре те кая мар».

Çапла тупнă хăйён пултарулăхне кăмăллакансене Роза Волкова. Ăсталăхё ӳссех пынă. Сăвви-юррисен шучё паян çёре те çитет. Асăннă кёнекери кашни хайлав чуна хумхантарать, кăмăла çёклет, пурнăçа юратма вёрентет.

■ **Вячеслав ШИНГАРЕВ**

РЕКЛАМА ПЁЛТЕРЙ

Факс: /8352/ 28-83-70
E-mail: hypar2008@rambler.ru
Адрес: 428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспекчё, 13-мёш çурт, 316-мёш пулём
Тел.: /8352/ 28-83-70, /8352/ 56-20-07

Администрация Аликовского района Чувашской Республики **"06" февраля 2015 года** в 10.00 часов объявляет торги (открытый аукцион) по продаже земельных участков без обременения:

Характеристика объекта права на заключение договора аренды земельных участков сроком на 5 лет:

лот №1 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:146, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, с/пос. Шумшевашское, земельный участок расположен в северо-восточной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 42320 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 1270 (Одна тысяча двести семьдесят) рублей 00 копеек.

лот №2 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:147, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, с/пос. Шумшевашское, земельный участок расположен в северо- восточной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 231117 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 6934 (Шесть тысяч девятьсот тридцать четыре) рубля 00 копеек.

лот №3 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:174, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в северо-восточной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 68800 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 2064 (Две тысячи шестьдесят четыре) рубля 00 копеек.

лот №4 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:175, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в северо-восточной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 206400 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 6192 (Шесть тысяч сто девяносто два) рубля 00 копеек.

лот №5 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:177, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в северной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 154800 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 4644 (Четыре тысячи шестьсот сорок четыре) рубля 00 копеек.

лот №6 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:178, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, с/пос. Аликовское, земельный участок расположен в северной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 275200 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 8256 (Восемь тысяч двести пятьдесят шесть) рублей 00 копеек.

лот № 7 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:179, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в северо-восточной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 395600 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 11868 (Одиннадцать тысяч восемьсот шестьдесят восемь) рублей 00 копеек.

лот №8 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:193, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в северной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 44800 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 1344 (Одна тысяча триста сорок четыре) рубля 00 копеек.

лот №9 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:204, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в южной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 34400 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 1032 (Одна тысяча тридцать два) рубля 00 копеек.

лот №10 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:211, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в западной части кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 326800 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 9804 (Девять тысяч восемьсот четыре) рубля 00 копеек.

лот №11 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:234, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, с/пос. Шумшевашское, КП "Шумшевашский", для сельскохозяйственного производства, общей площадью 447177 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 13415 (Тринадцать тысяч четыреста пятнадцать) рублей 00 копеек.

лот №12 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:060501:235, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, с/пос. Шумшевашское, юго-восточная часть кадастрового квартала 21:07:060501, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 842426 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 25273 (Двадцать пять тысяч двести семьдесят три) рубля 00 копеек.

лот №13 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:190104:29, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в северо-западной части кадастрового квартала 21:07:190104, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 84716 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 2541 (Две тысячи пятьсот сорок один) рубль 00 копеек.

лот №14 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:190104:30, расположенного по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Аликовский, земельный участок расположен в западной части кадастрового квартала 21:07:190104, для сельскохозяйственного производства, общей площадью109039 кв.м. **Начальная цена годового размера арендной платы за участок** - 3271 (Три тысячи двести семьдесят один) рубль 00 копеек.

Сумма задатка - 100% от начальной (стартовой аукционной) цены участка.
Шаг аукциона - 5% от начальной (стартовой аукционной) цены участка.
Заявки на участие в аукционе принимаются до 10.00 часов 30.01.2015 г.
За справками и информацией обращаться в отдел экономики, земельных и имущественных отношений администрации Аликовского района в каб. №48 и на сайте администрации района www.alikov.cap.ru (баннер - "Объявления").

В соответствии с постановлением администрации Козловского района от 25.12.2014 г. № 972, комитет по управлению имуществом администрации Козловского района 03 февраля 2015 г. в 14 часов 10 мин. по адресу: Чувашская Республика, г. Козловка, ул. Ленина, д. 55, проводит аукцион по сдаче в аренду сроком на 10 лет, земельного участка из категории земель сельскохозяйственного назначения, с кадастровым номером 21:12:160501:166, площадью 43218 кв.м., расположенного по адресу: Тюрлеминское с/пос., для рыборазведства.

Начальная цена - 2909 руб. Сумма задатка - 2909 руб. Шаг аукциона - 145 руб.

Дата начала приема заявок - 30.12.2014 г. Дата окончания приема заявок - 28.01.2015 г.

Дата определения участников аукциона - 29.01.2015 г. в 14:10. Критерий выявления победителя - максимальная цена аренды. Форма подачи предложений о цене - открытая. Задаток должен быть перечислен не позднее 28.01.2015 г. Предельный срок принятия решения об отказе в проведении аукциона - 20.01.2015 г.

Прием заявок на участие в аукционе осуществляется по рабочим дням с 9 до 17 часов по адресу: Чувашская Республика, г. Козловка, ул. Ленина, д. 55, каб. 27, тел. 2-17-34. К участию в аукционе допускаются юридические и физические лица.

Банковские реквизиты для перечисления задатка: получатель: Финансовый отдел администрации Козловского района ЧР Цивильского ОСБ № 4437 г. Цивильск ИНН 2107902622, КПП 210701001, р/с 40302810475180105008 Банк получателя: Чувашское ОСБ № 8613 г. Чебоксары, БИК 049706609. Назначение платежа: для зачисления на л/с 05073ЧЖ0012 администрации Козловского района Чувашской Республики.

Более подробную информацию можно получить в комитете по управлению имуществом (г. Козловка, ул. Ленина, д. 55, каб. 27), тел. 2-17-34 или на сайте администрации Козловского района в разделе объявления http://gov.cap.ru/main.asp?govid=65 или на официальном сайте Российской Федерации в информационно-телекоммуникационной сети Интернет (далее официальный сайт) www.torgi.gov.ru.

Извещение о проведении собрания о согласовании местоположения границы земельного участка

Кадастровым инженером Волковым А.В. номер квалификационного аттестата 21-11-64, почтовый адрес: 429950, Чувашская Республика, г. Новочебоксарск, пр. Энергетиков, д. 8, кв. 132, тел. 8-905-199-4444, электронная почта – vlaxx@inbox.ru, в отношении земельного участка с кадастровым номером 21:21:200106:7, расположенного по адресу: Чувашская Республика, р-н Чебоксарский, с/пос. Абашевское, с. Абашево, ул. Садовая, д. 11, выполняются кадастровые работы по уточнению местоположения границы земельного участка.

Смежные земельные участки, с правообладателями которых требуется согласовать местоположение границы: Чернова Александра Васильевна с №№ 21:21:200106:8, расположенного по адресу: Чувашская Республика, р-н Чебоксарский, с/пос. Абашевское, с. Абашево, ул. Садовая, д. 13.

Заказчиком кадастровых работ является **Черлакова Елена Антониновна,** проживающая по адресу: Чувашская Республика, г. Чебоксары, ул. Чернышевского, д. 20, кв. 101.

Собрание заинтересованных лиц по поводу согласования местоположения границы состоится **12 февраля 2015 года** по адресу: Чувашская Республика, р-н Чебоксарский, с/пос. Абашевское, с. Абашево, ул. Садовая, д. 11.

С проектом межевого плана земельного участка можно ознакомиться, а также возражения по проекту межевого плана и требования о проведении согласования местоположения границ земельного участка на местности принимаются **с 12 января 2015 года по 12 февраля 2015 года** по адресу: Чувашская Республика, г. Новочебоксарск, пр. Энергетиков, д. 8, кв. 132.

При проведении согласования местоположения границ при себе иметь документ удостоверяющий личность, документ о правах на земельный участок.

Администрация Тенеевского сельского поселения Аликовского района Чувашской Республики "05" февраля 2015 года в 10.00 часов объявляет торги (открытый аукцион) по продаже права на заключение договоров аренды земельных участков без обременения:

Характеристика объекта права на заключение договоров аренды земельных участков:

лот №1 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:151401:87, расположенного по адресу: Чувашская Республика - Чувашия, р-н Аликовский, с/пос. Тенеевское, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 180 800 кв.м. Начальная цена годового размера арендной платы за участок - 5478 (Пять тысяч четыреста семьдесят восемь) рублей 00 копеек.

Сумма задатка - 20% от начальной (стартовой аукционной) цены участка.
Шаг аукциона - 5% от начальной (стартовой аукционной) цены участка.

лот №2 - земельный участок с кадастровым номером 21:07:150101:50, расположенного по адресу: Чувашская Республика - Чувашия, р-н Аликовский, с/пос. Тенеевское, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 420 000 кв.м. Начальная цена годового размера арендной платы за участок - 12726 (Двенадцать тысяч семьсот двадцать шесть) рублей 00 копеек.

Сумма задатка - 20% от начальной (стартовой аукционной) цены участка.
Шаг аукциона - 5% от начальной (стартовой аукционной) цены участка.
Заявки на участие в аукционе принимаются до 10.00 часов 02.02.2015 г.
За справками и информацией обращаться в администрацию Тенеевского сельского поселения Аликовского района Чувашской Республики и на сайте администрации Тенеевского сельского поселения Аликовского района Чувашской Республики http://gov.cap.ru/Default.aspx?gov_id=287 (баннер - "Объявления").

СУТАТĂП ПРОДАЮ

4.Пластиковые ОКНА. Низкие цены. Рассрочка. Замер. Доставка – бесплатно. Т. 89875766562.

12.Профнастил, металлочерепицу, **оцинковку** рул., листовую, **трубы** профильные, водостоки, **металлосайдинг.** Т. 444433.

75. Дымоходные трубы из нерж. стали. **Аргонная сварка:** медь, нержавейка. Т. 44-44-33.

736.Кольца колодезные – 0,7; 1,0; 1,5. Доставка. Т.: 8-903-379-77-68, 36-26-23.

779.Кирпич рядовой, лицевой; **керамблоки, кольца.** Доставка. Т.: 89063804835, 89276674605.

ХЫПАР

Учредительсем: Чăваш Республикин Министрсен Кабинечё, Чăваш Республикин Информаци политики тата массăллă коммуникацисен министерствин "Хыпар" Издательство çурчё" Чăваш Республикин хăй тытăмлă учрежденийё

Федерацин сыхăну, информаци технологийёсен тата массăллă коммуникацисен сферинчи надзор службин Чăваш Республикинчи управленийёнче 2013 çулхи çу уйăхён 31-мёшёнче ПИ ТУ21-00281 №-пе регистрацилёнё

"Хыпар" индексё – 54800, "Хыпар"-шăматкун"– 78353

Директор-тёп редактор В.В.ТУРКАЙ

С.П.СТЕПЧЕНКО – пёрремёш заместитель
М.М.АРЛАНОВ – коммерци директорё

РЕДКОЛЛЕГИ:
Г.А.МАКСИМОВ – тёп редактор заместителё
Н.Г.СМИРНОВА – культурăпа чăваш диаспорин пайён редакторё
А.А.ТАРАСОВ – тёп редактор заместителё
В.В.ТУРКАЙ – директор-тёп редактор
Ф.П.ЧЕРНОВ – яваплă секретарь – техника центрён пуçлăхё

Дежурнăй редактор В.В.ГРИГОРЬЕВ

Редакципе издатель адресё: 428019, Шупашкар, Иван Яковлев проспекчё, 13, Пичет çурчё, III хут, "Хыпар".

ТЕЛЕФОНСЕМ

Редакци телефонёсем:
56-00-67 – директор – тёп редактор
56-33-64 – тёп редактор çумё
56-04-17 – коммерци директорё
62-08-62 – секретариат, яваплă секретарь
пайсем:
28-85-01 – общество пурнăçёпе политика пайё
56-05-21 – журналист тёпчевёсен тата куçару пайё
56-08-62 – экономика пайё
56-03-04, 28-85-91 – социаллă пурнăçпа вёренӳ пайё
56-08-61 – культурăпа чăваш диаспорин пайё
56-04-26, 28-82-91 – хроникăпа хамăр корреспондентсен пайё
28-85-87 – корректорсем
56-45-94 – фотокорреспондент
бухгалтери – 28-83-64
коммерци дирекцийё:
28-83-70 – реклăмăпа пёлтерӳсен пайё
56-20-07 – çырăнтарупа реализаци пайё
корр. пункчёсем:
/8-835-38/ 2-18-02, 2-11-95 – Ёпреç
28-85-71 – Чăваш Республикин Журналистсен союзён правленийё

hypar2008@rambler.ru

Факс: /8352/ 28-83-70
Электронлă почта:
hypar1@mail.ru
hypar@mail.ru

Çç кунё 8 сехет те 45 минутран пуçласа 17 сехет те 45 минутчен, шăматкунпа вырсарникунсăр пуçне.

Хаçата "Хыпар" Издательство çурчё" АУ техника центрёнче калăпланă, "Чăваш Ен» ИПК» АУО типографийёнче пичетленё. 428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспекчё, 13. 56-00-23 – издательство директорё.

РЕКЛАМĂПА ПЁЛТЕРЙСЕНЕ 316-мёш пулёмре йышăнаççё. Тел. 28-83-70.

Офсет пичечё. Калăпăшё 2 пичет листи. Рекламăпа пёлтерйсен чăнлăхёшён вёсене паракансем яваплă.

Хаçатри рекламăсăр тӳлевлё информаци материалёсем "Реклама çинчен" федераци саккунён 2 ст. килёшӳллён **"Аталану çулёпе", "Ят-сум", "Ёç тата çын", "Самана таппи", "Компетентлă"** рубрикăсемпе пичетленеççё.

Номере 29.12.2014 алă пуснă.

Пичете графикпа 21 сехетре алă пусмалла, 20 сехет те 45 минутра алă пуснă.

Тираж 7392. Заказ 5042.